

UNIwersytet Warszawski
Instytut Anglistyki

Prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska (*Professor Emerita*)
Hoża 69, 00-681 Warszawa

Recenzja pracy doktorskiej mgr Izabeli Olszak
pod tytułem „Reading Comprehension in Trilingual Learners”

Praca mgr Izabeli Olszak pt „Reading Comprehension in Trilingual Learners ” dotyczy zagadnień związanych z procesami uczenia się i funkcjonowaniem osób trójjęzycznych, a więc problematyki o stale dziś - w dobie mobilności - zwiększającym się znaczeniu zarówno w nauce, jak i w praktyce edukacyjnej. Problematyka ta jest od pewnego czasu stale aktualna badawczo, a jej implikacje dla edukacji językowej to wciąż nowy przedmiot badań. Właśnie owe implikacje stanowią kwestię o ogromnym znaczeniu zarówno dla dydaktyki języka angielskiego, jak i dla kształcenia przyszłych nauczycieli oraz doskonalenia nauczycieli już pracujących. Dobrze zatem, że mgr Izabela Olszak podjęła się opracowania dysertacji, która wiąże się z tym niełatwym do opracowania, a trudnym i ważnym aspektem złożonej problematyki multilingwizmu.

Recenzowana praca liczy łącznie 334 strony i podzielona jest na 6 rozdziałów, z których cztery pierwsze, bardzo obszerne, bo liczące łącznie ponad 170 stron, stanowią część teoretyczną pracy, a pozostałe - o łącznej objętości ponad 90 stron to część badawcza. Praca zawiera też liczne, liczące około 50 stron załączniki oraz obszerną bibliografię.

Cztery rozdziały składające się na część teoretyczną ułożone są klarownie i logicznie, a przy tym oparte na solidnych podstawach teoretycznych, o czym świadczy liczba i jakość wykorzystanych źródeł. Rozdział pierwszy rozdział prezentuje całość problematyki multilingwizmu, drugi omawia zagadnienia edukacji multilingwalnej,

trzeci obszernie relacjonuje problematykę sprawności czytania i strategii czytania, czwarty zaś prezentuje badania prowadzone nad tym zagadnieniem w Polsce i na świecie. W części empirycznej, na którą składają się dwa kolejne rozdziały, znajduje się staranny raport z badań własnych Autorki, a także część wnioskowa.

Badania zostały precyzyjnie zaprojektowane, przeprowadzono je na próbie 240 studentów z 6 polskich uniwersytetów, ale także nauczycieli szkół prowadzących nauczanie dwujęzyczne. Zastosowano zarówno narzędzia testowe, jak i ankiety, kwestionariusze wywiadu i prowadzone przez studentów dzienniki autoobserwacyjne. Prezentacja wyników dokonana jest bardzo starannie w sposób systematyczny i czytelny, także graficznie.

Wśród plusów recenzowanej dysertacji chciałabym szczególnie podkreślić, iż w swej pracy Autorka wykazuje się:

- umiejętnością właściwego doboru interesującego, a zarazem ważnego tematu,
- bardzo dobrą znajomością literatury przedmiotu,
- dobrą znajomością metodologii badań ilościowych i jakościowych, a także
- dobrą umiejętnością przeprowadzania tego rodzaju badań, jak również
- umiejętnością właściwego wnioskowania z uzyskanych danych.

Do pracy - dysertacji tak dobrze zakotwiczonej w literaturze przedmiotu i charakteryzującej się tak wielu pozytywnymi cechami - mam też pewne zastrzeżenia.

Co do formy – aczkolwiek jest ona bardzo staranna, i to zarówno od strony graficznej, jak i redakcyjnej - warto jeszcze zwrócić uwagę na niespójne paragrafowanie, szczególnie przy wyliczeniach np. na stronach 27 i 28. Warto też zwrócić uwagę na pewne kwestie językowe i stylistyczne, np. na stale pojawiający się problem z brakiem rozróżnienia pomiędzy „in case” i „in the case”.

Co do struktury – jakkolwiek ogólnie uważam ją za poprawną, mam pewne zastrzeżenia co do szczegółowych rozwiązań zastosowanych w układzie pierwszego i trzeciego rozdziału pracy.

Rozdział I zawiera niezwykle obszerny materiał treściowy, właściwie zaprezentowany od strony merytorycznej, trudno mi jednak zrozumieć decyzje Autorki związane z lokalizacją poszczególnych wątków. I tak :

- podstawowe definicje języka umieszcza Autorka dopiero na stronie 57 w podrozdziale 1.4., choć terminem *język* posługuje się obficie we wcześniejszych partiach pracy,
- niektóre czynniki indywidualne omawiane są wśród kwestii socjolingwistycznych Na stronie 20 w podrozdziale 1.1.2.1,
- typologia bilingwizmu i podstawowe klasyfikacje oraz definicje tego zjawiska omawiane są w podrozdziale o kwestiach edukacyjnych 1.1.2.2., ale także w 1.4.2. wśród modeli rozwoju
- wśród owych kwestii edukacyjnych bilingwizmu w tym samym podrozdziale pojawia się wątek użycia języka ojczystego na lekcjach języka obcego, co może się wiązać z problematyką rozwoju późnego bilingwizmu, ale nie o tym mowa w omawianym podrozdziale,
- poszczególne rodzaje świadomości (*awareness*) omawiane są wśród kwestii dotyczących różnic indywidualnych w obrębie 1.2., a nie w związku z kompetencją językową omawianą wśród wewnętrznych czynników multilingwizmu (*internal factors of multilingualism* – termin zresztą niejasny) w podrozdziale 1.1.3.,
- nie jest też oczywiste dlaczego motywacja i pamięć to nie czynniki indywidualne, a wewnętrzne czynniki multilingwizmu, a zdolności poznawcze i multikompetencja to elementy różnic indywidualnych.

Z kolei w rozdziale trzecim z niezrozumiałych dla mnie powodów Autorka omawia modele czytania w dwu różnych podrozdziałach, a mianowicie w 3.2.2 i 3.5., a strategię czytania na stronach 143 w obrębie niezanumerowanego tekstu o niejasnym statusie umieszczonego pod 3.7. (nie jest to 3.7.1.), ale także w podrozdziale 3.7.2.

Radziłabym też zmienić tytuł rozdziału II, gdyż w istocie rozdział ten - choć bardzo interesujący –nie traktuje prawie wcale o nauczaniu w klasach multilingwalnych.

W odniesieniu do struktury rozdziału wynikowego, chciałabym zwrócić uwagę na niezgodność 6 pytań badawczych prezentowanych w celu badań na stronach 172-173 z 7 pytaniami badawczymi omawianymi w wynikach zamieszczonych w podrozdziale 6.2. Mam przy tym wrażenie, że 7 pytań, na które odpowiadają wyniki, dotyczy inaczej

rozpisanych pierwszych czterech pytań z podrozdziału o celach badań, kolejnych dwóch nie umiałam jednak znaleźć.

Co do treści – aczkolwiek uważam, że Autorka bardzo kompetentnie i wyczerpująco przedstawiła zarówno problematykę multilingwizmu, jak i zagadnienia związane z procesem czytania, wolałabym niekiedy nieco więcej krytycyzmu w relacjonowaniu poglądów innych Autorów, których poglądy przedstawione są w pracy niekiedy jako stan faktyczny, a nie jako poglądy właśnie. Jako przykład podam tylko informację, którą prezentuje Reichelt, a podawaną przez Nią z pełnym zaufaniem, jakoby przed 1990 Polacy uczyli się języka angielskiego ze snobizmu, gdyż nie był on im komunikacyjnie potrzebny. Oznacza to kompletne niezrozumienie ówczesnej potrzeby jakiegokolwiek poczucia przynależności do Zachodu i Europy, dążenia do uzyskania dostępu do choćby radiowych informacji nie będących propagandą i nadziei, że dominacja ZSRR nie będzie trwała wiecznie. Autorka w ogóle jednak nie komentuje tak absurdalnych opinii o tym rzekomym polskim snobizmie.

Poza tym, choć nie mam zastrzeżeń do zawartości treściowej rozdziału III, to jednak uważam, że znaczna część informacji np. o modularności czy też o modelach czytania przedstawiona jest w sposób zrozumiały tylko dla tych, którzy już się w tym wcześniej orientowali. Sposób ich relacjonowania przez Autorkę, częste powtórzenia informacji, a niekiedy nawet powtórki całych dłuższych cytatów (np. Brown na stronie 124 i 125), robią niekiedy wrażenie, że i dla Autorki nie wszystko jest oczywiste, czemu się nie dziwię, bo niektóre modele doprawdy lokują się daleko od precyzji i klarowności, ale i tego Autorka nigdzie nie komentuje. W przypadku publikacji w formie artykułów warto by te części klarowniej prezentować.

Nie zostało też rozróżnione nauczanie czytania dzieci od rozwijania umiejętności czytania u osób dorosłych. Takie rozróżnienie uważam za niezbędne, gdyż tylko pisząc o nauczaniu czytania w grupach dziecięcych można łącznie omawiać metody nauki czytania w języku ojczystym, drugim i obcym . W tej chwili, jako że rozróżnienia tego brak, rozbieżne wątki powodują znaczne niespójności treści.

I wreszcie uważam, że niepotrzebne jest omawianie wszystkich typologii strategii – bez względu na to czy są przydatne w procesie czytania czy nie – warto by ograniczyć się

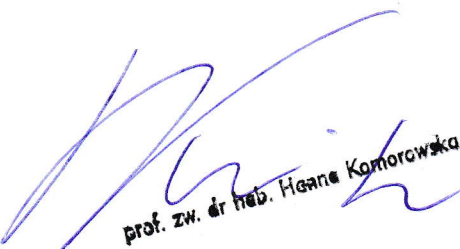
do tych, które w tym procesie mogą odegrać istotną rolę, a uzyskane miejsce przeznaczyć na rozbudowanie części wnioskowej – obecnie będącej właściwie streszczeniem pracy.

Chciałabym jednak bardzo silnie podkreślić, że wszystkie wymienione wyżej zastrzeżenia wynikają jedynie z chęci przyczynienia się do większej klarowności tekstu. Przedstawione treści opracowane są bardzo dobrze, Autorka - prezentując je - wykazuje się ogromnym odczytaniem, dogłębnym zrozumieniem poruszanych problemów i znaczną starannością w ich przedstawianiu. Prawdopodobnie jednak z uwagi na obszerność materiału nie zadbała wystarczająco o ich uporządkowanie, na co warto zwrócić uwagę w procesie przygotowywania pracy do publikacji, którą uważałabym za wskazaną, jak sędzę - najlepiej w formie serii artykułów.

Autorka starannie od strony merytorycznej buduje część teoretyczną swojej pracy, równie starannie planuje badanie, z niezwykłą dokładnością gromadzi bogaty materiał badawczy, dobrze go interpretuje i wyciąga uzasadnione wnioski. Dlatego sformułowane wyżej zastrzeżenia nie podważają w żadnym istotnym stopniu mojej pozytywnej oceny wartości pracy jako dysertacji doktorskiej, szczególnie zważywszy mocne punkty rozprawy wymienione w punktach na stronie 2 niniejszej recenzji.

Podsumowując - ze względu zatem na liczne, wymienione w pierwszej części niniejszej recenzji zalety przedstawionej mi do recenzji dysertacji doktorskiej, znacznie przeważające nad niedociągnięciami o charakterze redakcyjnym wskazanymi w drugiej części recenzji - stwierdzam, że rozprawa ta spełnia wszelkie wymagania stawiane dysertacjom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie mgr Izabeli Olszak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa, 14 .05. 2018 r.

prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska